

Olycka och sjukdom hindrade inte Renoirs konstnärliga verksamhet. År 1880, samma år som han målade det utsökta porträttet av Mlle Irène Cahen d'Anvers (motstående sida), bröt han höger arm och tvangs lära sig måla med vänster hand; 1888 drabbades han av reumatisk feber. Under de närmaste åren förvärrades hans ledgångsreumatism och han måste tidvis gå med käppar. Fingrarna var kraftigt ulnardevierade och stela, händerna hade förvandlats till förvridna fågelklor. Bilden till höger av Renoir och hans familj togs 1909.

Renoir, förvärt av reumatism:

»Man behöver egentligen ingen hand för att måla«

■ Trots att svår reumatism drabbade Auguste Renoir när han just blivit erkänd och etablerad som konstnär fortsatte han oförtrutet att måla. Han var då knappt 50 år gammal och hade fortfarande drygt 30 år kvar av sitt konstnärliga liv.

Renoir, jämte Monet den främste av impressionisterna, föddes i Limoges 1841. Fadern var skräddare och tillhörde arbetarklassen. Då sonen var 3 år flyttade familjen till Paris i hopp om förbättrad utkomst. Fadern lyckades nå en hygglig inkomst utan att anses rik men kunde inte hjälpa sonen ekonomiskt till hans utbildning.

Paris under Napoleon III var kulturellt världsledande, ekonomin var god och konsten blomstrade. Bland ledande författare märktes Gustave Flaubert, Émile Zola och Alexandre Dumas d y. Jacques Offenbach dominerade musiklivet. Paris fick en ny stadsplan och arkitektur i nybarockformer under ledning av prefekten Eugène Haussmann. Charles Garniers operahus och Hallarna tillkom.

Renoir visade tidigt konstnärlig talang. Han fick 13 år gammal börja som lärning

vid en porslinsfabrik, där han sattes att på kaffekoppar måla herdinnemotiv med Marie Antoinettes drag. Under lunchen sprang han över till det närbelägna Louvren för att teckna av antika skulpturer.

Renoir beundrade mycket Watteau, Fragonard och Boucher och började lägga

sig till med rokokofärger i sitt begynnande måleri. Han ägnade sig därefter åt dekorationsmåleri på solfjädrar, skärmar och kaféväggar. Renoir var mycket flitig och skötsam och hade vid 21 års ålder sparat så mycket pengar att han kunde börja studera vid L'Ecole des Beaux-Arts i Paris. Under ett sextioårigt konstnärligt skapande gjorde han ca 6 000

målningar, i antal det största näst Picasso.

Under Pariskommunen 1871 och den därefter oroliga tiden förhöll sig Renoir neutral. Han liknade sig själv vid en liten kork som fallit i vatten och dragits med av strömmen i olika riktningar. »Jag låter målandet ta mig med, så som det

kommer.« Han upplevde naturen som gudarnas paradys, just det han önskade måla.

Renoirs förkärlek för de starkt lysande rokokofärgerna gjorde dock att han kom i konflikt med förespråkarna för tidens mode, ett kyligt allegoriskt måleri. En konstnär som också hade svårt att underordna sig var Claude Monet. De två blev mycket goda vänner.

På »de refuserades salong« 1863 beundrade vännerna Edouard Manets »Frukost i det gröna«, och de såg genast i Manet en själsfrände. Eugène Delacroix och Gustave Courbet var andra målare som Renoir tog intryck av. Gruppen kom att kallas »målarna från Barbizon« efter en by nära Fontainebleauskogen där de ofta höll till och målade. De var pionjärer så tillvida att de inte ville måla enbart i ateljé; de tog med sig staffli och låda ut i det gröna. De snabba skiftningarna i ljuset i naturen gjorde inte måleriet lättare men gav nya intryck som satte fantasin i rörelse.

Under långa tider levde både Renoir och Monet på svältgränsen. Den som räddade dem var den framsynte Paul Durand-Ruel, som köpte upp tavlor även om de för stunden var svåra att sälja. Däremot lyckades han tidigt placera flera av Renoirs tavlor i USA, där de blev mycket uppskattade.

Den inflytelserike kritikern Albert Wolf skrev efter den andra gemensamma utställningen hos Durand-Ruel i Le Figaro: »Fem eller sex galningar har samlats här för att ställa ut sina verk, bländade av sin ärelystnad. Många drabbas av skrattparoxysmer vid anblicken av dessa fuskverk.«

Impressionisternas stora årtionde var 1872–1883. Renoir började bli känd, några av hans bästa målningar gjordes under denna tid. Efter impressionisternas glansperiod inleddes hans s k torra period. Hans teckningar blev noggrannare och hans färger kallare och hårdare än tidigare. Han började måla den nakna kvinnokroppen, barnmotiv och familjen. Som nakenmodeller fungerade anställda barnflickor, tjänstefolk och ammor. Med tiden återkom dock de frodiga färgerna i hans måleri.

Det som dock blev helt avgörande för hans konst var olycka och sjukdom. År 1880 bröt han höger arm och tvingas lära sig måla med vänster hand; 1888 drabbades han av reumatisk feber och aniktsförlamning. Han var nu en erkänd konstnär och hans tavlor betalades bra, men han greps av depression och började tvivla på sig själv.

Han sökte sig söderut för att skydda

sig mot kylan. Under de närmaste åren förvärrades hans ledgångsreumatism och han måste tidvis gå med käppar. Benstommen blev deformerad, musklerna förtvinade och han vägde knappt 50 kg. Från och med 1910 kunde han inte längre ta sig fram med kryckor utan blev helt bunden till rullstol. Fingrarna var kraftigt ulnardevierade och stela, händerna hade förvandlats till förvridna fågelklor och endast gasbindebandage hindrade naglarna att växa in i handflatorna. Man måste hjälpa honom att klämma fast penseln mellan de stelade fingrarna, inlindade i våta kompresser. Ofta uppstod smärt samma sår på händerna.

Men trots detta svåra handikapp målade Renoir dock okuvligt vidare dagligen, såvida inte akuta reumatiska anfall band honom till sängen, där stålträdsställningar skyddade hans kropp mot lakanens beröring. Tidvis var han nästan förlamad. När han kände sig stark nog för att återuppta måleriet fick man lyfta honom från sängen till rullstolen. Staffliet var specialbyggt så att han kunde rulla fram duken, och han förmådde röra handen endast för korta energiska penseldrag.

»Ser ni«, sade han till konsthandlaren Vollard, som såg på när de förvridna klorna till händer förde penseln, »man behöver egentligen ingen hand för att måla.«

År 1905 slog familjen sig för klimatets skull slutgiltigt ned i Cagnes-sur-Mer, där Renoir köpt en relativt stor egendom, Les Collettes, idag museum.

Omkring sekelskiftet började Renoir laborera med skulptur, och här inleddes ett märkligt samarbete. För den unge skulptören Richard Guino började Renoir diktera former till små statyer, som Guino sedan utförde med sina friska händer. Med en lång käpp instruerade Renoir hur verket skulle formas: »Tag bort något här, lägg till litet där«. På detta sätt gjordes skulpturerna verkligen i Renoirs anda.

Renoirs sista år plågades inte bara av sjukdom utan också av familjetragedier. Hans två äldsta söner sårades svårt under första världskriget, och hustrun Aline avled 1915, vilket blev ett svårt slag för Renoir. Hans sista målning blev »Nymferna«, som han slutförde 1919 trots svåra smärtor. Han avled i hemmet i december samma år men hann dock få uppleva tillfredsställelsen att vid ett sista besök på Louvren se ett av sina verk hänga bredvid Veronese. Han blev, som han själv uttryckte det, »likt en måleriets påve« förd i rullstol genom salarna.

Erik Vinnars
professor, Stockholm

Referenser

- Renoir J. Renoir min far. Stockholm: Albert Bonniers förlag; 1964.
Pach W. Pierre Auguste Renoir. London: Thames and Hudson Ltd; 1984.
Feist PH. Pierre Auguste Renoir, 1841–1919. En dröm om harmoni. Köln: Benedict Taschen Verlag; 1990.
Sagner-Düchting K. Renoir, Paris and the belle époque. Munich, New York: Pegasus Library, Prestel-Verlag; 1996.